

A close-up photograph of a desk. In the foreground, a pair of brown-rimmed glasses lies on a white document. To the right, a red ballpoint pen is positioned diagonally. The background shows several other documents, including one with a blue header and another with a grid of text. The lighting is soft and even.

Etuuksien väärinkäytösten vuosiraportti 2020

Sisällys

1 Kela lyhyesti	3
2 Etuuksien väärinkäytökset, niiden ilmitulo ja tilastointi	4
3 Tilastot etuuksien väärinkäytöksistä 2018–2020	5
3.1 Kelan kirjaamat väärinkäytösepäilyt: lukumäärät ja euromäärät	5
3.2 Kelan tekemät tutkintapyynnöt	6
3.2.1 Kelan tekemät tutkintapyynnöt etuuksittain	7
3.3 Loppuun käsitellyt etuusväärinkäytökset	8
4 Etuuksien väärinkäytösten ennaltaehkäisy ja tunnistaminen Kelassa	9

1 Kela lyhyesti

Kansaneläkelaitos (Kela) huolehtii kaikkien Suomessa asuvien ja monien ulkomailla asuvien suomalaisten sosiaaliturvasta eri elämäntilanteissa. Vuonna 2020 Kela maksoi etuuksia yhteensä noin 16 miljardia euroa.

Kelan toimintaa valvoo eduskunta. Kela turvaa väestön toimeentuloa ja terveyttä sekä tukee ihmisten itsenäistä selviytymistä. Kelan arvot ovat ihmisen arvostaminen, osaaminen, yhteistyökykyisyys ja uudistuminen.

Kelan maksamat etuudet	2020, milj. euroa
Eläke-etuudet	2 514,6
Vammaisetuudet	553,7
Sairausvakuusetuudet	4 446,7
Kuntoutus	559,7
Työttömyysturvaetuudet	2 265,6
Lapsiperheiden etuudet 1)	1 884,1
Opintoetuudet	578,0
Eläkkeensaajan asumistuki	636,3
Yleinen asumistuki	1566,5
Perustoimeentulotuki 2)	784,0
Muut etuudet	96,4
Etuusmenot yhteensä	15 885,6

2 Etuuksien väärinkäytökset, niiden ilmitulo ja tilastointi

Etuuden väärinkäytöksellä tarkoitetaan tahallista menettelyä, jolla asiakas pyrkii saamaan etuutta ilman perusteita tai määrältään liian suurena. Väärinkäytökseksi voidaan katsoa esimerkiksi se, jos asiakas antaa Kelalle väärää tietoa tai väärentää asiakirjan. Myös tietojen salaamista pidetään väärinkäytöksenä. Lähtökohtana on, että etuuden hakijalla on velvollisuus ottaa selvää, mitkä asiat vaikuttavat hänen etuusoikeuteensa, ja ilmoittaa niistä Kelalle.

Etuuden väärinkäytöksestä on kysymys silloin, kun teko täyttää jonkin rikoksen tunnusmerkit. Väärinkäytöksen rikosnimike on useimmiten petos tai väärennys.

Epäily asiakkaan tekemästä väärinkäytöksestä voi syntyä minkä tahansa etuuden yhteydessä ja missä tahansa etuusasian käsittelyvaiheessa. Usein epäily syntyy, kun etuushakemusta käsitellään ja aiemmin ilmoitetut tiedot ovat ristiriidassa käsiteltävien tietojen kanssa. Epäily voi syntyä myös etuuden takaisinperintävaiheessa: selvitetään, mitkä syyt ovat johtaneet liikamaksuun, ja havaitaan, että liikamaksu on aiheutunut asiakkaan omasta menettelystä. Kela voi alkaa epäillä väärinkäytöstä myös ilmiantojen, tulorekisterin tietojen tai muiden viranomaisten välittämien tietojen tai ilmoitusten perusteella. Jos epäily todetaan aiheelliseksi, asiakasta kuullaan väärinkäytösepäilyyn johdosta. Hänelle varataan tilaisuus, jossa hän voi kertoa mielipiteensä ja asiaa selventävät seikat.

3 Tilastot etuuksien väärinkäytöksistä 2018–2020

Tässä raportissa esitetään tilastotietoja vuosilta 2018, 2019 ja 2020. Raportteihin on tilastoitu Kelan käsittelemät väärinkäytösepäilyt, joissa asiakasta on kuultu epäilyyn liittyen.

Vaikka tapausten oikeusprosessi kestää yleensä yli kalenterivuoden, samoja tapauksia ei sisällytetä eri vuosien tilastoraportteihin. Tilastoraportteja julkaistaan vuosittain Kelan kirjaamista etuuksien väärinkäytöksistä ja loppuun käsitellyistä etuuksien väärinkäytöksistä.

3.1 Kelan kirjaamat väärinkäytösepäilyt: lukumäärät ja euromäärät

Kelan kirjaamat etuuksien väärinkäytösepäilyt ovat tapauksia, joissa asiakasta on kuultu väärinkäytösepäilyyn liittyen. Havaintoja mahdollisista väärinkäytöksistä on etuustyössä tehty enemmän, mutta osa niistä on osoittautunut aiheettomiksi jo alkuvaiheen selvittelyssä.

Väärinkäytösepäilyjen määrät ja niihin liittyvät kustannukset ovat nousseet hiukan vuosi vuodelta. Osuus maksetuista korvauksista on pysynyt lähes samana.

Taulukko 1.

Etuuksien väärinkäytösepäilyjen määrät, kustannukset ja osuudet maksetuista etuuksista 2018–2020

Aika	Väärinkäytösepäilyt, kpl	Väärinkäytösepäilyjen euromäärän keskiarvo, €	Väärinkäytösepäilyjen euromäärä yhteensä, €	Maksetut etuudet yhteensä, €	Väärinkäytösepäilyjen osuus maksetuista etuuksista, promillea
2020	2 467	4 939	12 183 696	15 334 875 471	0,79
2019	2 402	4 989	11 983 181	14 320 131 653	0,84
2018	2 344	4 105	9 621 341	14 305 775 191	0,67

3.2 Kelan tekemät tutkintapyynnöt

Kelassa arvioidaan, onko asiakkaan väärinkäytösepäilyyn johtanut menettely ollut tahallista ja mihin toimenpiteisiin asiassa ryhdytään. Jos on perusteltua epäillä, että kyse on rikoksesta, Kela laatii asiasta saatujen tietojen perusteella tutkintapyynnön poliisille.

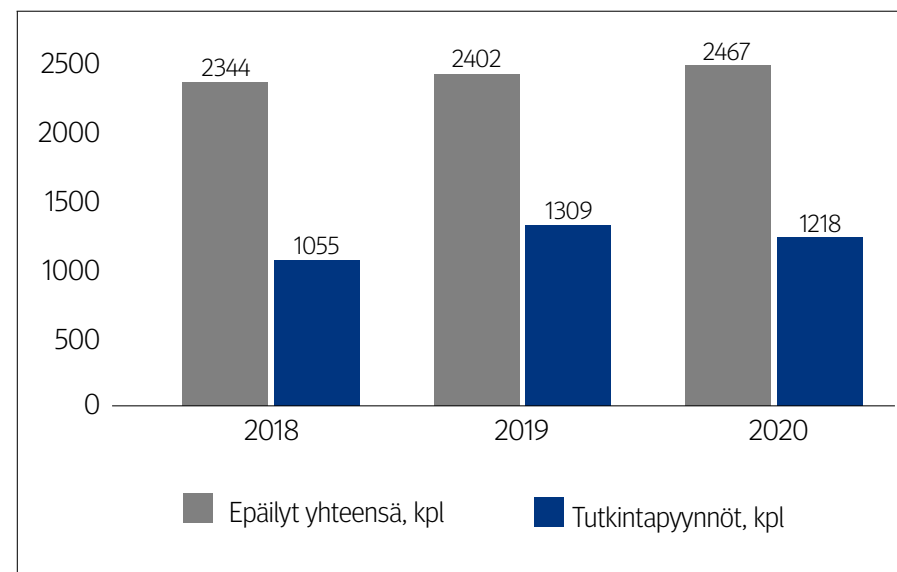
Jos sen sijaan on ilmeistä, että tapaus ei täytä minkään rikoksen tunnusmerkkejä, tutkintapyyntöä ei tehdä. Tutkintapyyntöä ei tehdä myöskään, jos etuuteen liittyvästä väärinkäytöksestä ei saada riittävää näyttöä tai jos rikos on ilmeisen vanhentunut. Kela käyttää aina tapauskohtaista harkintaa päättäessään, tehdäänkö väärinkäytösepäilystä tutkintapyyntö vai ei.

Kela tekee tutkintapyynnön poliisille noin 50 prosentista kaikista etuuksien väärinkäytösepäilyistä vuosittain (vuosina 2018–2020 n. 45–54 %).

Viereisessä kaaviossa on esitetty etuuksien väärinkäytösepäilyjen ja tutkintapyyntöjen lukumäärät vuosilta 2018–2020.

Kaavio 1.

Etuuksien väärinkäytösepäilyt ja tutkintapyynnöt 2018–2020, kappalemäärä

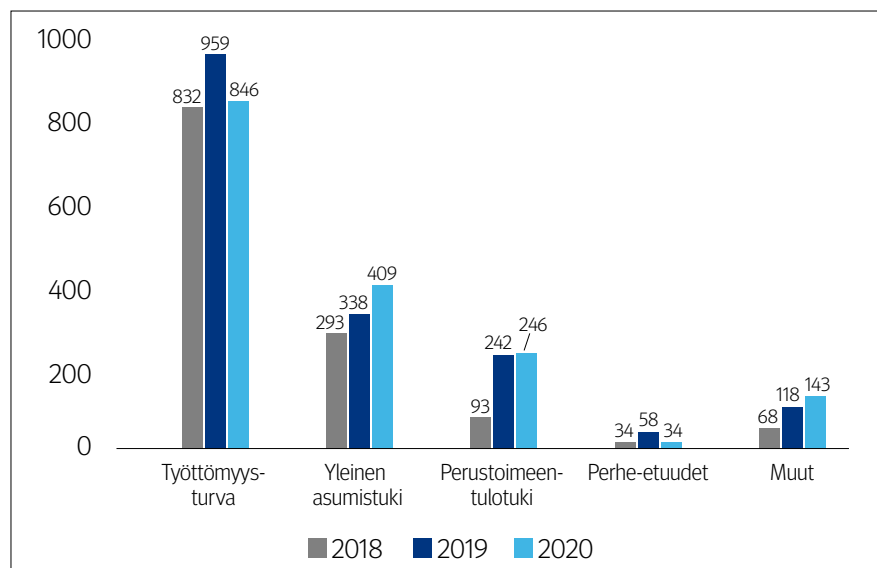

3.2.1 Kelan tekemät tutkintapyynnöt etuuksittain

Alla olevassa kaaviossa on esitetty Kelan tekemien tutkintapyyntöjen lukumäärät etuuksittain vuosilta 2018–2020.

Kaavio 2.

Tutkintapyynnöt etuuksittain 2018–2020, lukumäärä

Etuuskohtaisia tutkintapyyntöjä on yhteensä enemmän kaaviossa 2 kuin vuosittaisia tutkintapyyntöjä kaaviossa 1. Tämä johtuu siitä, että tiettyyn tutkintapyyntöön voi kuulua saman asiakkaan useisiin eri etuuksiin liittyviä tutkintapyyntöjä.

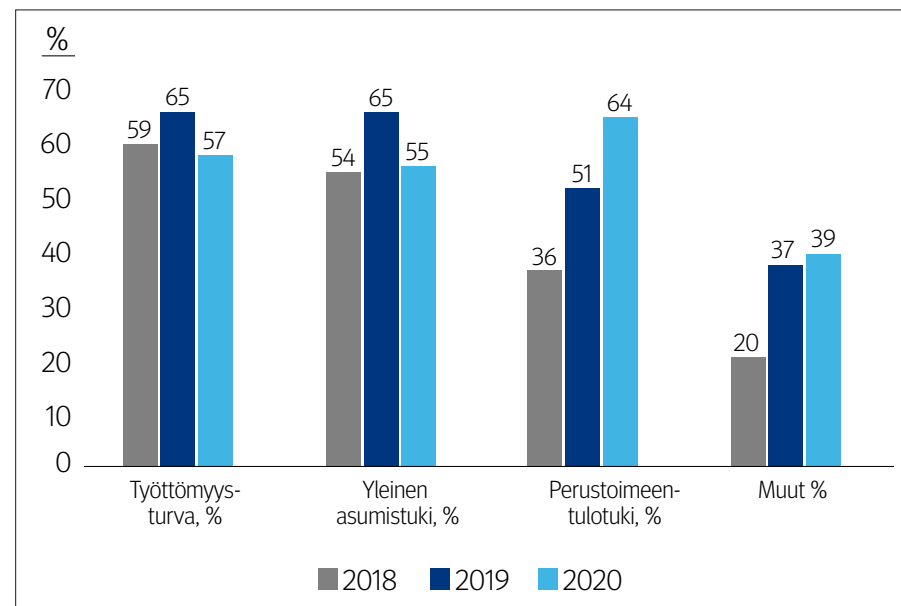
Lukumääräisesti eniten tutkintapyyntöjä on tehty niissä etuuksissa, joissa myös kirjattujen väärinkäytösepäilyjen lukumäärä on suurin. Tällaisia etuuksia

ovat työttömyysturva, yleinen asumistuki ja perustoimeentulotuki. Yleisessä asumistuessa ja perustoimeentulotuessa tutkintapyyntöjen lukumäärässä on havaittu kasvua vuosina 2018–2020.

Alla olevassa kaaviossa on esitetty tutkintapyyntöjen osuus (%) väärinkäytösepäilyistä etuuksittain ajalta 2018–2020. Etuudet on pääosin esitetty saman luokittelun mukaisesti kuin kaaviossa 2, mutta perhe-etuudet on kaaviossa 3 esitetty ryhmässä ”Muut”. Lukumääräisesti perhe-etuuksissa on tutkintapyyntöjä vuosittain niin vähän, ettei osuuksien vuosivaihtelun tarkastelu ole mielekäästä, sillä sattuman vaikutus eri vuosien välisessä vaihtelussa on suuri.

Kaavio 3.

Tutkintapyyntöjen osuus (%) väärinkäytösepäilyistä etuuksittain 2018–2020, %

Työttömyysturvassa ja yleisessä asumistuessa tutkintapyyntöjen osuus vaihtelee hieman vuosittain. Perustoimeentulotuessa tutkintapyyntöjen osuus väärinkäytösepäilyistä on ollut nousussa vuosina 2018–2020, kuten myös luokassa ”Muut”.

Merkille pantavaa on myös, että työttömyysturvassa, yleisessä asumistuessa ja perustoimeentulotuessa tutkintapyyntöjen osuus väärinkäytösepäilyistä on huomattavasti suurempi kuin muissa etuuksissa keskimäärin. Työttömyysturvan ja perustoimeentulotuen prosesseihin liittyy muita etuuksia enemmän asiakkaan omia aktiivisia toimenpiteitä, kuten säännöllisesti toistuvia hakemuksia.

Usein työttömyysturvaa ja perustoimeentulotukea saavat asiakkaat saavat myös yleistä asumistukea. Tämä selittää osaltaan myös yleisen asumistuen korkeamman tason, kun tarkastellaan tutkintapyyntöjen osuutta etuuksien väärinkäytösepäilyistä. Lisäksi etuuksien luonne vaikuttaa etuusväärinkäytösepäilyjen kokonaismäärään ja tapauskohtaiseen tahallisuusharkintaan.

Viime vuosina Kelassa on panostettu entistä enemmän etuuksien väärinkäytöksiin liittyvien prosessien ja osaamisen kehittämiseen. Tämä voi myös osaltaan selittää perustoimeentulotuen ja ”Muut”-luokan osuuksien vuosikehitystä: prosessien ja osaamisen parantamisen myötä suurempi osuus epäilyistä on edennyt tutkintaan.

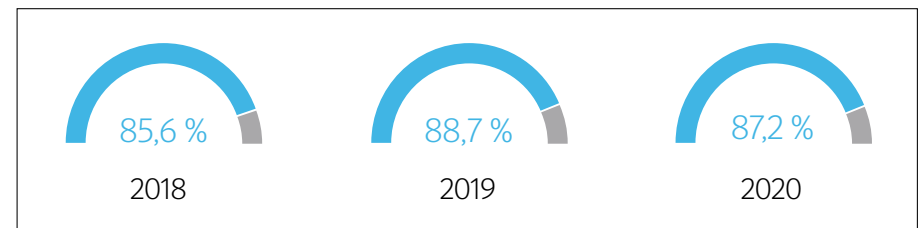
3.3 Loppuun käsitellyt etuusväärinkäytökset

Tutkintapyyntöistä lasketaan, kuinka moni pyyntö on johtanut oikeudelliseen seuraamukseen. Kun Kela on tehnyt poliisille tutkintapyyntö, syyttäjä ja tuomioistuin päättävät, onko kysymyksessä rikos ja mistä rikoksesta on kysymys.

Alla olevassa kaaviossa esitetään seuraamukseen johtaneiden tutkintapyyntöjen osuudet kaikista Kelan tekemistä tutkintapyyntöistä vuosina 2018–2020.

Kaavio 4.

Seuraamukseen johtaneiden tutkintapyyntöjen osuudet 2018, 2019 ja 2020

Seuraamukseen johtaneiden tutkintapyyntöjen osuus tutkintapyyntöistä on pysynyt melko samalla tasolla tarkastelujakson aikana.

4 Etuuksien väärinkäytösten ennaltaehkäisy ja tunnistaminen Kelassa

Kelassa tehdään jatkuvasti työtä, jotta etuuksien väärinkäytökset tunnistetaan. Tunnistamista helpotetaan muun muassa varmistamalla päivittäisen etuustyön sujuvuus. Toimihenkilöitä tuetaan väärinkäytösepäilyjen tunnistamisessa ja selvittämisessä ohjeilla ja koulutuksilla. Myös prosessilla pyritään tukemaan epäilyjen tunnistamista ja selvittämistä. Käytäntöjä kehitetään jatkuvasti, ja väärinkäytösasioiden parissa työskentelee useita siihen erikseen nimettyjä asiantuntijoita.

Kela tekee etuusväärinkäytösten ennaltaehkäisemiseksi jatkuvaa kehitystyötä ja hyödyntää työssään muun muassa tietojärjestelmiä ja uusia menetelmiä. Yhtenä esimerkkinä meneillään olevista hankkeista on asiakkaiden toimittamien liiteasiakirjojen väärennösten tunnistaminen.

Kela tekee laajaa yhteistyötä ja vaihtaa tietoja eri viranomaisten kanssa harmaan talouden ja väärinkäytösten ehkäisemiseksi. Vuonna 2019 käyttöön otetun tulorekisterijärjestelmän on arvioitu vähentävän väärinkäytöksiä. Lisäksi Kela seuraa väärinkäytösten kansainvälistä kehitystä ja tekee kansainvälistä yhteistyötä.

